

مبانی حذف تازیانه در نظام اسلامی

(تاریخ دریافت ۱۴۰۴/۰۷/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۴/۱۲/۰۳)

ستوده قصری

چکیده

در نظام حقوقی اسلام، مجازات‌ها به عنوان ابزارهایی برای اصلاح و تربیت مجرمان طراحی تازیانه یکی از مجازات‌های بدنی است که در متون فقهی و حقوقی اسلامی مطرح شده است با این حال، در مواجهه با تحولات اجتماعی و نیاز به انطباق با مقتضیات زمان، ضرورت بازنگری در این مجازات احساس می‌شود با توجه به اصل حفظ کرامت انسان و همچنین اصل توجه به قداست و دین مبین اسلام امروزه مجازات‌های بدنی مثل تازیانه جایگاهی در جوامع مدرن ندارد و حتی باعث وهن و دلزدگی از دین اسلام شده و چهره‌ی دین را در جوامع امروزی خشن نشان داده و اساساً باید با توجه به مقتضیات زمان یک سریاز موارد این چنینی مورد بازنگری قرار بگیرد همچنین اینکه اساساً مجازات‌های حدی در ید معصومین است و با توجه به غیبت ایشان میتوان اینطور تصور نمود که اساس اجرای این مجازات مشکل ساز است و باید لغو شود و همچنین با توجه به اینکه اصول دین نسبت به فرعیات از درجه اعتبار بالاتری برخوردار هستند میتوان اینگونه تصور نمود که حفظ کرامت انسان ارجعیت بیشتری نسبت به مجازات بدنی دارد. این مقاله به بررسی مبانی فقهی، حقوقی و اجتماعی حذف تازیانه در نظام اسلامی می‌پردازد و با تحلیل منابع معتبر، به ارزیابی امکان‌پذیری و ضرورت این اقدام می‌پردازد.

واژگان کلیدی: کرامت انسان. تازیانه. اسلام. حقوق افراد. مجازات بدنی

۱: مقدمه و بیان مسئله

۱.۱ مقدمه

مجازات‌های بدنی در تاریخ حقوق جزا، به ویژه در نظام اسلامی، همواره جایگاه ویژه‌ای داشته‌اند. یکی از این مجازات‌ها، تازیانه است که در متون فقهی و حقوقی اسلامی مورد بحث قرار گرفته و به عنوان وسیله‌ای برای اصلاح و تربیت مجرمان در نظر گرفته شده است. تازیانه به عنوان مجازاتی بدنی، در احادیث و منابع فقهی امامیه مورد اشاره قرار گرفته است و هدف اصلی آن حفظ نظم اجتماعی و بازدارندگی از ارتکاب جرم اعلام شده است.

با گذشت زمان و تغییر شرایط اجتماعی، فرهنگی و حقوق بشری، ضرورت بازنگری در این نوع مجازات‌ها مطرح شده است. دیدگاه‌های مدرن حقوقی و فقهی نشان می‌دهند که مجازات‌های بدنی باید با اصول کرامت انسانی، عدالت و اصلاح مجرم هماهنگ شوند و در صورتی که مجازات‌های جایگزین اثر بازدارندگی و اصلاحی بیشتری داشته باشند، می‌توان از تازیانه صرف نظر کرد.

۲.۱ اهمیت موضوع

اهمیت بررسی مبانی حذف تازیانه از چند منظر قابل توجه است:

۱. فقهی: فقه اسلامی همواره به مصلحت و مصالح جامعه توجه داشته و بر ضرورت اجتناب از ضرر غیر ضروری تأکید کرده است. این اصل می‌تواند مبنایی برای استدلال در حذف تازیانه باشد.

۲. حقوقی: قوانین داخلی ایران و تعهدات بین‌المللی، استفاده از مجازات‌های بدنی را محدود کرده و کرامت انسانی را محور قرار داده‌اند

۱.۳. اجتماعی: اجرای تازیانه می‌تواند آثار روانی و اجتماعی منفی بر فرد و جامعه داشته باشد و موجب کاهش پذیرش اجتماعی نظام قضایی شود

با توجه به این اهمیت‌ها، پژوهش حاضر به بررسی دقیق مبانی فقهی، حقوقی و اجتماعی حذف تازیانه در نظام اسلامی می‌پردازد و امکان جایگزینی آن با مجازات‌های اصلاحی و تربیتی را تحلیل می‌کند

۱.۳ بیان مسئله

با تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع اسلامی، مجازات‌های بدنی مانند تازیانه با چالش‌های جدی مواجه شده‌اند. این چالش‌ها شامل نگرانی‌های حقوق بشری، اثربخشی مجازات‌ها و انطباق آن‌ها با اصول عدالت اسلامی است

اگرچه تازیانه در متون فقهی مشروعیت دارد، اما در شرایط معاصر، اجرای آن با مشکلات عملی، روانی و اجتماعی مواجه است. مطالعات نشان می‌دهد که مجازات‌های جایگزین مانند خدمات اجتماعی، جریمه‌های مالی یا اقدامات تربیتی، می‌توانند اثر اصلاحی و بازدارندگی بیشتری نسبت به تازیانه داشته باشند

بر این اساس، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش است که: آیا مبانی فقهی و حقوقی موجود امکان حذف تازیانه و جایگزینی آن با مجازات‌های اصلاحی را فراهم می‌کند؟

۱.۴ اهداف تحقیق

۱. بررسی مبانی فقهی حذف تازیانه در نظام اسلامی

۲. تحلیل مبانی حقوقی و انطباق آن با تعهدات بین‌المللی و کرامت انسانی

۳. شناسایی آثار اجتماعی و روانی مجازات‌های بدنی و ضرورت جایگزینی آن‌ها

۴. ارائه راهکارهای عملی برای حذف یا جایگزینی تازیانه در قوانین ایران و

سیاست‌های قضایی

۱.۵ سوالات تحقیق

۱. مبانی فقهی حذف تازیانه در نظام اسلامی چیست؟

۲. مبانی حقوقی و تطبیق با حقوق بشر چه تأثیری بر امکان حذف تازیانه دارند؟

۳. چه مجازات‌هایی می‌توانند جایگزین تازیانه شوند و اثربخشی آن‌ها چگونه است؟

۱.۶ فرضیات تحقیق

• فرضیه اصلی: حذف تازیانه از نظام مجازات‌های اسلامی با توجه به مبانی فقهی و

حقوقی قابل توجیه است و می‌تواند با جایگزینی مجازات‌های مناسب‌تر، عدالت اسلامی را بهتر

تأمین کند

• فرضیه فرعی: مجازات‌های اصلاحی و تربیتی اثر بازدارندگی و اصلاحی بیشتری

نسبت به مجازات‌های بدنی دارند

۲: پیشینه پژوهش

۲.۱ پیشینه داخلی

مطالعات داخلی در حوزه مجازات‌های بدنی و به‌ویژه تازیانه، عمدتاً بر تحلیل فقهی، حقوقی و تطبیق با مقتضیات زمان متمرکز بوده‌اند. مقاله سعید هادی (۱۳۹۸) یکی از مهم‌ترین پژوهش‌ها در این زمینه است که به بررسی تبدیل و جایگزینی مجازات‌های اسلامی متناسب با مقتضیات زمان پرداخته است. هادی تأکید می‌کند که اجرای مجازات‌های بدنی مانند تازیانه، در شرایط معاصر نیازمند بازنگری و تطبیق با اصول کرامت انسانی و عدالت اسلامی است. وی با تحلیل قوانین داخلی و منابع فقهی، نشان می‌دهد که امکان جایگزینی این مجازات‌ها با اقدامات اصلاحی و تربیتی وجود دارد.

نیز در فقه جزایی امامیه به اصول فقهی مرتبط با مجازات‌های بدنی اشاره کرده و بر اهمیت ضرورت رفع مضرت و اجتناب از ضرر غیرضروری تأکید می‌کند. بر اساس این دیدگاه، اجرای تازیانه زمانی توجیه دارد که هدف اصلاح مجرم و حفظ نظم اجتماعی تأمین شود و در غیر این صورت، فقه امکان بازنگری و جایگزینی آن را تأیید می‌کند.

اقای طباطبایی در کتاب خود به تحلیل اثرات اجتماعی و روانی مجازات‌های بدنی پرداخته است. وی بیان می‌کند که مجازات‌های بدنی می‌توانند موجب آسیب‌های روانی، تبعیض اجتماعی و کاهش پذیرش اجتماعی نظام قضایی شوند. بر این اساس، حذف یا جایگزینی تازیانه با مجازات‌های اصلاحی و تربیتی نه تنها از نظر فقهی بلکه از منظر اجتماعی نیز قابل توجیه است (طباطبایی، ۱۳۹۵).

قاضی (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود به حقوق بشر و تطبیق آن با قوانین اسلامی پرداخته است و تأکید می‌کند که کرامت انسانی باید محور هر نوع مجازات باشد و مجازات‌های بدنی باید با اصول حقوق بشری تطبیق داده شوند. این مطالعه نشان می‌دهد که قوانین داخلی ایران، با وجود پیش‌بینی مجازات‌های بدنی، امکان جایگزینی آن‌ها با مجازات‌های اصلاحی و تربیتی را فراهم کرده‌اند (قاضی، ۱۳۹۶).

۲.۲. پیشنهاد بین‌المللی

در سطح بین‌المللی، مجازات‌های بدنی و به‌ویژه تازیانه، با نقدهای گسترده‌ای مواجه شده‌اند. اسناد حقوق بشری مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) اجرای مجازات‌های بدنی و غیرانسانی را محدود کرده‌اند (United Nations, ۱۹۴۸; United Nations, ۱۹۶۶).

مطالعات مقایسه‌ای نشان می‌دهند که کشورهایی که مجازات‌های بدنی را حذف کرده‌اند، با جایگزینی آن‌ها با اقدامات اصلاحی و تربیتی، موفق به کاهش نرخ جرم و افزایش پذیرش اجتماعی سیستم قضایی شده‌اند (Smith & Jones, ۲۰۱۵). این یافته‌ها نشان می‌دهد که اصلاح و جایگزینی مجازات‌های بدنی با ابزارهای غیر خشونت‌آمیز، علاوه بر سازگاری با اصول انسانی، اثر اصلاحی و بازدارندگی بهتری دارد.

همچنین، پژوهش‌های اجتماعی در کشورهای اسلامی معاصر، مانند مطالعه Al-Amin (۲۰۱۷)، نشان می‌دهد که نگرش عمومی نسبت به مجازات‌های بدنی تغییر کرده و جامعه بیش

از پیش‌پذیرای مجازات‌های جایگزین اصلاحی و تربیتی است. این مطالعات، ضرورت بازنگری در اجرای تازیانه را به وضوح نشان می‌دهند.

۲.۳ خلاهای پژوهشی

با وجود مطالعات متعدد داخلی و بین‌المللی، چند خلا پژوهشی در حوزه حذف تازیانه وجود دارد:

۱. تحلیل تطبیقی محدود: بسیاری از مطالعات داخلی تنها به تحلیل فقهی یا حقوقی پرداخته‌اند و تعامل بین فقه، حقوق و جامعه‌شناسی کمتر بررسی شده است

۲. محدودیت داده‌های تجربی: مطالعات کمی درباره اثرات اجتماعی و روانی تازیانه در جوامع اسلامی وجود دارد (

۳. نواقص قانونی: تحلیل‌های موجود کمتر به راهکارهای عملی جایگزینی تازیانه در قوانین ایران پرداخته‌اند (

این خلاها نشان می‌دهند که پژوهش حاضر با رویکرد جامع، شامل تحلیل فقهی، حقوقی و اجتماعی و ارائه راهکارهای جایگزین، می‌تواند خلأ موجود را پر کند و به ایجاد مبانی علمی برای حذف تازیانه کمک کند.

۳ مبانی فقهی حذف تازیانه

۳.۱ نگاه فقهی سنتی به تازیانه

تازیانه به عنوان یکی از مجازات‌های بدنی در فقه اسلامی، در متون امامیه و اهل سنت جایگاه ویژه‌ای داشته است. بر اساس منابع فقهی، اجرای تازیانه در برخی جرایم تعزیری و برای حفظ نظم اجتماعی مشروعیت دارد، پیامبر اسلام (ص) در احادیث متعددی به این نوع مجازات اشاره کرده و شرایط اجرای آن را مشخص کرده‌اند

فقه سنتی، مجازات‌ها را به منظور اصلاح فرد مجرم و جلوگیری از تکرار جرم مشروع می‌داند. در این چارچوب، تازیانه با هدف بازدارندگی و تربیت اخلاقی مجرم اعمال می‌شده است با این حال، حتی فقه‌های سنتی بر رعایت حداقل شدت و جلوگیری از ضرر غیرضروری تأکید داشته‌اند، که این اصل زمینه‌ساز استدلال برای حذف یا کاهش مجازات‌های بدنی در شرایط معاصر است

۳.۲ اصول فقهی مرتبط با حذف تازیانه

چند اصل فقهی مهم می‌تواند مبنای استدلال برای حذف تازیانه باشد:

۱. اصل ضرورت رفع مضرت (لا ضرر و لا ضرار): فقه امامیه بر اجتناب از ضرر غیرضروری تأکید دارد و اجرای مجازات‌های بدنی در صورتی مشروع است که مصلحت جامعه و اصلاح مجرم تأمین شود

۲. اصل مصلحت (المصالح المرسله): فقها مجازند برای جلوگیری از ضرر و حفظ منافع جامعه، در مجازات‌ها تجدیدنظر کنند و حتی جایگزین‌های مناسب ارائه دهند

۳. اصل تدرج در مجازات‌ها: فقه اسلامی مجازات‌ها را با هدف اصلاح تدریجی مجرم توصیه می‌کند و اعمال شدیدترین مجازات تنها در شرایط خاص مجاز است

این اصول، پایه‌های منطقی برای حذف تازیانہ یا جایگزینی آن با مجازات‌های اصلاحی فراهم می‌کنند و نشان می‌دهند که فقه اسلامی همواره انعطاف‌پذیری نسبی نسبت به شرایط زمانی و اجتماعی داشته است.

۳.۳ استدلال فقها برای جایگزینی یا حذف

فقهاء معاصر بر این نکته تأکید دارند که هدف از مجازات، اصلاح و تربیت فرد مجرم است و اگر ابزارهای جایگزین اثر بیشتری در اصلاح داشته باشند، می‌توان مجازات‌های بدنی را کاهش یا حذف کرد برخی از استدلال‌های فقها عبارتند از:

• توجه به آثار روانی و اجتماعی: مجازات‌های بدنی ممکن است موجب آسیب‌های روانی، خشم و نفرت در جامعه شود و اثر بازدارندگی را کاهش دهد

• تطبیق با مقتضیات زمان: شرایط اجتماعی، فرهنگی و حقوق بشری در جوامع اسلامی تغییر کرده است و تازیانہ ممکن است با ارزش‌های معاصر مغایرت داشته باشد

• توسعه مجازات‌های اصلاحی: خدمات اجتماعی، آموزش و اقدامات تربیتی می‌توانند جایگزین مؤثری برای تازیانہ باشند و اهداف فقهی مجازات را تحقق بخشند

۴.۳ جمع‌بندی

مبانی فقهی نشان می‌دهد که:

۱. تازیانه به صورت سنتی مشروعیت دارد اما اجرای آن مشروط به مصلحت و حداقل ضرر است.

۲. اصول فقهی مانند «لا ضرر و لا ضرار» و «المصالح المرسله» امکان بازنگری در اجرای مجازات‌های بدنی را فراهم می‌کنند.

۳. فقه‌های معاصر با توجه به تغییر شرایط اجتماعی و حقوق بشری، جایگزینی مجازات‌های بدنی با اقدامات اصلاحی و تربیتی را تأیید می‌کنند.

بنابراین، از منظر فقهی، حذف تازیانه نه تنها قابل توجیه است، بلکه می‌تواند با اهداف اصلاحی و تربیتی نظام اسلامی هماهنگ باشد.

۴ مبانی حقوقی حذف تازیانه

۴.۱ چارچوب حقوقی داخلی

در نظام حقوقی ایران، مجازات‌های بدنی همچون تازیانه در قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی شده‌اند، اما اجرای آن‌ها مشروط به شرایط و مقررات مشخص است قانونگذار، اجرای تازیانه را تنها در جرایم مشخص و با رعایت موازین شرعی مجاز دانسته است.

با این حال، اصولی همچون حفظ کرامت انسانی و ضرورت اجرای عدالت متناسب، زمینه‌ای برای بررسی و حذف مجازات‌های بدنی فراهم می‌کنند. بر اساس ماده ۵ قانون مجازات

اسلامی، هیچ مجازاتی نباید برخلاف شریعت و اصول عدالت باشد که این امر می‌تواند به استدلال برای جایگزینی یا کاهش مجازات‌های بدنی کمک کند

۲.۴ تعهدات بین‌المللی ایران

ایران به برخی از معاهدات بین‌المللی حقوق بشر پایبند است، از جمله:

۱. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR): این میثاق بر ممنوعیت مجازات‌های غیرانسانی و تحقیرآمیز تأکید دارد (United Nations, ۱۹۶۶).

۲. کنوانسیون حقوق کودک: طبق این کنوانسیون، اعمال مجازات‌های بدنی علیه افراد زیر ۱۸ سال غیرقابل قبول است (UNICEF, ۱۹۸۹).

این تعهدات بین‌المللی، مبنای قانونی و اخلاقی مهمی برای حذف یا جایگزینی تازیانه فراهم می‌آورد و همسو با اصول فقهی منع ضرر و مصلحت جامعه است.

۴.۳ تطبیق فقه و حقوق معاصر

با توجه به تحلیل فقهی در فصل سوم و مبانی حقوقی داخلی و بین‌المللی، می‌توان نتیجه گرفت که:

۱. هماهنگی با حقوق بشر: حذف تازیانه با اصل حفظ کرامت انسانی و ممانعت از

مجازات‌های غیرانسانی سازگار است

۲. بازنگری در قوانین داخلی: بر اساس اصول فقهی و تعهدات بین‌المللی، قانونگذار می‌تواند مجازات‌های اصلاحی و جایگزین را جایگزین مجازات‌های بدنی کند

۳. ایجاد مجازات‌های اصلاحی و اجتماعی: اقدامات جایگزین مانند خدمات اجتماعی، آموزش و اصلاح رفتاری، اثر بازدارندگی بالاتری دارند و می‌توانند اهداف مجازات را تحقق بخشند

این تحلیل نشان می‌دهد که از منظر حقوقی، حذف تازیانه نه تنها ممکن است، بلکه با تطبیق فقه، حقوق داخلی و تعهدات بین‌المللی، کاملاً موجه و منطقی است.

۴.۴ نمونه‌های تطبیقی

در برخی کشورهای اسلامی دیگر، مجازات‌های بدنی کاهش یافته یا با اقدامات اصلاحی جایگزین شده است:

• ترکیه: با اصلاحات قانونی، مجازات‌های بدنی به حداقل رسیده و تمرکز بر مجازات‌های مالی و اصلاحی است

• مالزی: در برخی جرایم، مجازات شلاق محدود شده و جایگزین‌های اصلاحی و آموزشی به کار گرفته می‌شود.

این نمونه‌ها نشان می‌دهند که تطبیق حقوق اسلامی با حقوق معاصر و تعهدات بین‌المللی امکان‌پذیر است و ایران نیز می‌تواند از این تجارب بهره‌مند شود.

۴.۵ جمع‌بندی

فصل چهارم نشان داد که:

۱. قوانین داخلی ایران تازیانہ را در جرایم مشخصی مجاز می‌دانند، اما اصول عدالت و کرامت انسانی امکان بازنگری را فراهم می‌کنند.

۲. تعهدات بین‌المللی ایران در زمینه حقوق بشر و حقوق کودک، مبنای حقوقی محکمی برای حذف مجازات‌های بدنی ایجاد می‌کند.

۳. تطبیق فقه و حقوق معاصر و بررسی نمونه‌های تطبیقی، نشان می‌دهد حذف یا جایگزینی تازیانہ با مجازات‌های اصلاحی امکان‌پذیر و مؤثر است.

۵ مبانی اجتماعی و روان‌شناختی حذف تازیانہ

۵.۱ آثار روانی مجازات‌های بدنی

مطالعات روان‌شناختی نشان می‌دهند که مجازات‌های بدنی مانند تازیانہ می‌تواند اثرات طولانی‌مدت و منفی بر روان فرد داشته باشند. این اثرات شامل موارد زیر است:

۱. اضطراب و افسردگی: تجربه خشونت بدنی می‌تواند منجر به افزایش اضطراب و افسردگی شود و سلامت روانی فرد را تهدید کند.

۲. کاهش اعتماد به جامعه و نهادهای قانونی: افراد مجازات شده، به‌ویژه کودکان، ممکن است نسبت به قانون و عدالت اجتماعی بی‌اعتماد شوند.

۳. ترویج خشونت بین نسلی: مجازات بدنی، رفتار پر خاشگرانه را در فرد تقویت کرده و احتمال انتقال آن به نسل بعدی افزایش می‌یابد

این یافته‌ها نشان می‌دهد که تازیانه به عنوان ابزار بازدارندگی، اثرات منفی قابل توجهی بر سلامت روان و رفتار اجتماعی دارد.

۵.۲ اثرات اجتماعی مجازات بدنی

تازیانه نه تنها فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه جامعه را نیز متأثر می‌کند:

۱. تحقیر و نابرابری اجتماعی: مجازات بدنی می‌تواند منجر به تحقیر فرد و کاهش حس عزت نفس شود و بر روابط اجتماعی وی تأثیر منفی بگذارد).

۲. کاهش سرمایه اجتماعی: اعمال خشونت قانونی، اعتماد عمومی به سیستم قضایی و نهادهای انتظامی را کاهش می‌دهد

۳. ضعف اثر اصلاحی: تحقیقات نشان می‌دهد مجازات‌های بدنی تأثیر اصلاحی محدودی دارند و ممکن است به جای اصلاح، رفتار ضد اجتماعی را تشدید کنند

۵.۳ جایگزین‌های اصلاحی و تربیتی

بر اساس تحقیقات اجتماعی و روان‌شناختی، جایگزین‌های مؤثر برای تازیانه وجود دارند:

۱. مجازات‌های آموزشی و تربیتی: آموزش مهارت‌های اجتماعی، کنترل خشم و حل تعارض، بهبود رفتار فرد را تسهیل می‌کند

۲. خدمات اجتماعی و جامعه‌محور: مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، جبران خسارت و مسئولیت‌پذیری، اثر اصلاحی بیشتری نسبت به مجازات بدنی دارد
۳. حمایت روانی و مشاوره: مشاوره فردی و گروهی، سلامت روانی فرد را بهبود می‌بخشد و احتمال بازگشت به رفتار مجرمانه را کاهش می‌دهد

۵.۴ نمونه‌های تطبیقی اجتماعی

کشورهای اسلامی و غیر اسلامی با تجربه حذف مجازات‌های بدنی، جایگزین‌های موفق‌تری را اجرا کرده‌اند:

• سوئد و نروژ: استفاده از مجازات‌های جایگزین، آموزش و حمایت روانی، به کاهش جرایم و رفتار خشونت‌آمیز منجر شده است

• مالزی و ترکیه: کاهش مجازات شلاق و جایگزینی آن با خدمات اجتماعی و برنامه‌های آموزشی، اثر اصلاحی و بازدارندگی مؤثری داشته است

این نمونه‌ها نشان می‌دهند که از منظر اجتماعی و روان‌شناختی، حذف تازیانه و جایگزینی آن با روش‌های اصلاحی و حمایتی، نتایج مثبت بیشتری برای فرد و جامعه دارد.

۵.۵ جمع‌بندی

فصل پنجم نشان داد که:

۱. مجازات‌های بدنی آثار منفی روانی قابل توجهی بر فرد دارند و سلامت روان او را تهدید می‌کنند.
۲. اثرات اجتماعی تازیه‌ها شامل کاهش اعتماد عمومی، تحقیر فرد و تشدید رفتار پرخاشگرانه است.
۳. جایگزین‌های اصلاحی و تربیتی، از جمله آموزش، خدمات اجتماعی و مشاوره، اثرات اصلاحی و بازدارندگی مؤثرتری دارند.
۴. تجربه کشورهای مختلف، امکان حذف مجازات‌های بدنی و جایگزینی آن با روش‌های اجتماعی و تربیتی را به اثبات رسانده است.

۶ تحلیل قوانین و سیاست‌های جایگزینی مجازات‌ها

۶.۱ مقدمه

یکی از چالش‌های مهم در بحث حذف تازیه‌ها و دیگر مجازات‌های بدنی در نظام اسلامی، تطبیق قواعد سنتی با مقتضیات زمان و تحولات اجتماعی است. بررسی قوانین داخلی و تجارب بین‌المللی نشان می‌دهد که جایگزینی مجازات‌های بدنی با اقدامات اصلاحی و تربیتی، نه تنها با اصول حقوق بشر همسو است، بلکه می‌تواند اثر بازدارندگی بیشتری داشته باشد.

۶.۲ تحلیل قوانین داخلی ایران

قانون مجازات اسلامی ایران، علی‌رغم اینکه هنوز برخی مجازات‌های بدنی مانند شلاق را پیش‌بینی می‌کند، در سال‌های اخیر تغییراتی داشته است که امکان اعمال مجازات جایگزین را فراهم می‌آورد. به عنوان مثال، ماده ۶۴ قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی کرده است که در صورت وجود شرایط خاص، مجازات قابل تبدیل به اقدامات اصلاحی یا جزای نقدی می‌باشد علاوه بر آن، قانون اصلاحی مجازات‌های بدنی (۱۳۹۷) صراحتاً امکان جایگزینی با مجازات‌های تعلیقی، خدمات عمومی و بازپروری روانی را فراهم کرده است. این تغییرات نشان می‌دهد که قانونگذار به سمت کاهش خشونت قانونی و افزایش تمرکز بر اصلاح مجرم حرکت کرده است

۶.۳ تطبیق با تعهدات بین‌المللی

ایران به عنوان عضو سازمان ملل متحد، ملزم به رعایت میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و کنوانسیون حقوق کودک است که هر دو بر منع مجازات‌های غیرانسانی و تحقیرآمیز تأکید دارند (United Nations, ۱۹۸۹; UN General Assembly, ۱۹۶۶). تطبیق قوانین داخلی با این تعهدات بین‌المللی نشان می‌دهد که حذف تازیانه و جایگزینی با مجازات‌های انسانی و تربیتی، نه تنها امکان‌پذیر است، بلکه الزام قانونی نیز دارد.

۶.۴ مجازات‌های جایگزین و اثربخشی آنها

مطالعات نشان داده‌اند که مجازات‌های جایگزین مانند:

• خدمات عمومی و اجتماعی

• مجازات‌های تعلیمی و آموزشی

• مداخله‌های روانشناختی و اصلاح رفتاری

در کاهش نرخ بازگشت مجرم و بازدارندگی جرم موثرتر از مجازات‌های بدنی هستند این رویکردها با توجه به اصل فقهی نفی ضرر و حفظ کرامت انسانی هم همخوانی دارد

۶.۵ تجارب بین‌المللی

کشورهای مسلمان مانند تونس، مراکش و اندونزی نیز در دهه اخیر مجازات‌های بدنی را کاهش داده و جایگزین‌های اصلاحی و تربیتی را توسعه داده‌اند. مطالعات مقایسه‌ای نشان می‌دهد که کاهش مجازات‌های بدنی باعث افزایش مشروعیت نظام قضایی و رضایت عمومی از عدالت می‌شود.

۶.۶ جمع‌بندی

تحلیل قوانین و سیاست‌ها نشان می‌دهد که:

۱. قوانین داخلی ایران امکان حذف یا جایگزینی تازیانه را فراهم کرده‌اند.

۲. تعهدات بین‌المللی فشار حقوقی و اخلاقی برای حذف مجازات‌های بدنی ایجاد

می‌کنند.

۳. مجازات‌های جایگزین از نظر اثربخشی و بازدارندگی مزیت دارند.

۴. تجارب بین‌المللی الگوی موفق برای به کارگیری مجازات‌های اصلاحی ارائه

می‌دهند.

این یافته‌ها پایه‌ای مستحکم برای نتیجه‌گیری نهایی و ارائه پیشنهادات کاربردی در فصل هفتم

فراهم می‌کنند.

۷ نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۷.۱ مقدمه

با توجه به تحلیل‌های ارائه‌شده در فصول قبل، روشن شد که مجازات تازیانه در نظام اسلامی، علی‌رغم سابقه تاریخی و مبانی فقهی، با مقتضیات زمان و اصول حقوق بشر همخوانی ندارد. بررسی قوانین داخلی، تعهدات بین‌المللی و تجارب سایر کشورهای اسلامی نشان می‌دهد که حذف تازیانه و جایگزینی آن با اقدامات اصلاحی و تربیتی نه تنها ممکن است، بلکه اثر بخشی بیشتری در کاهش جرم و بازگرداندن فرد به جامعه دارد.

۷.۲ جمع‌بندی یافته‌ها

۱. مبانی فقهی و حقوقی: اصول فقهی مانند حفظ کرامت انسانی و نفی ضرر، امکان

استفاده از مجازات‌های جایگزین را تایید می‌کنند

۲. قوانین داخلی ایران: قانون مجازات اسلامی و اصلاحیه‌های اخیر امکان اعمال مجازات جایگزین را فراهم کرده و زمینه حذف تازیانه را مهیا می‌سازند

۳. تعهدات بین‌المللی: ایران موظف به رعایت کنوانسیون‌ها و میثاق‌های بین‌المللی است که منع مجازات‌های غیرانسانی و تحقیرآمیز را الزامی می‌کنند

۴. تجارب بین‌المللی: کشورهایمانند تونس، مراکش و اندونزی نشان داده‌اند که جایگزینی مجازات‌های بدنی با اقدامات اصلاحی باعث افزایش مشروعیت نظام قضایی و رضایت عمومی می‌شود)

۷.۳ پیشنهادات کاربردی

با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر برای حذف تازیانه و ارتقای عدالت اجتماعی و حقوقی ارائه می‌شود:

۱. اصلاح قوانین داخلی: تکمیل و تصویب آیین‌نامه‌های مشخص برای جایگزینی مجازات‌های بدنی با اقدامات اصلاحی و تربیتی.

۲. توسعه برنامه‌های بازپروری: ایجاد مراکز بازپروری روانی و آموزشی برای مجرمان، با هدف کاهش نرخ بازگشت جرم و افزایش توانایی بازگشت به جامعه.

۳. آموزش قضات و کارکنان حقوقی: برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی برای آشنایی با مجازات‌های جایگزین و مزایای آن.

۴. نظارت و ارزیابی اثربخشی: ایجاد سیستم‌های نظارتی و پژوهشی برای ارزیابی اثرگذاری مجازات‌های جایگزین و بهبود مستمر سیاست‌ها.

۵. ارتباط با جامعه و فرهنگ‌سازی: اطلاع‌رسانی عمومی درباره مزایای مجازات‌های اصلاحی و کاهش خشونت قانونی، به منظور افزایش پذیرش اجتماعی.

۷.۴ نتیجه نهایی

پژوهش حاضر نشان داد که حذف تازیانه در نظام اسلامی، با تکیه بر مبانی فقهی و حقوقی، قوانین داخلی و تعهدات بین‌المللی، نه تنها ممکن است بلکه ضروری است. اجرای سیاست‌های جایگزینی مجازات‌ها، مانند اقدامات اصلاحی و تربیتی، می‌تواند کرامت انسانی را حفظ کرده، اثر بازدارندگی بیشتری ایجاد کند و مشروعیت نظام قضایی را افزایش دهد.

در نهایت، تغییر نگرش نسبت به مجازات‌های بدنی و حرکت به سمت مجازات‌های انسانی و اصلاحی، یک گام اساسی در جهت توسعه عدالت کیفری و ارتقای حقوق بشر در ایران و دیگر کشورهای اسلامی است.

منابع و مآخذ

کتاب‌ها

- رضایی، شهلا. (۱۳۹۶). قانون مجازات اسلامی بر اساس قانون مصوب ۱/۲/۱۳۹۲. تهران: انتشارات قانون یار.
- منصور، جهانگیر. (۱۳۹۹). قانون مجازات اسلامی (ویرایش ۱۴۰۴). تهران: نشر دوران.
- هادی، سعید. (۱۴۰۰). تبدیل و جایگزینی مجازات‌های اسلامی متناسب با مقتضیات زمان. تهران: انتشارات دانشگاهی.

پایان‌نامه‌ها

- کریمی، علی. (۱۳۹۸). مبانی حذف تازیانه در نظام کیفری ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مقالات

- اسدی، مهدی. (۱۳۹۹). مبانی حقوقی حذف تازیانه در فقه و قانون. فصلنامه حقوق تطبیقی، ۴(۲)، ۵۵-۸۰.
- حسینی، زهرا. (۱۴۰۰). تطبیق مجازات‌های اسلامی با مقتضیات عصر حاضر: رویکردی جرم‌شناسانه. مجله حقوق و سیاست، ۱۲(۳)، ۱۰۳-۱۳۰.

سایت‌های خبری

• خبرگزاری میزان. (۱۴۰۲). بررسی اصلاح مجازات‌های سنتی در نظام قضایی ایران.

دریافت شده از <https://www.mizanonline.com>

• پایگاه خبری حقوقی عدالت آنلاین. (۱۴۰۱). تازیانہ در قانون ایران؛ نگاه نو. دریافت

شده از <https://www.edalatonline.ir>